

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

рода мостик для трансфера технологий между научной сферой и производством, который способствует инновационному развитию не только региона, где он расположен, но и всей страны. Помимо этого, технопарк является своеобразным катализатором обновления продукции и производственного аппарата предприятий. Научные парки оказывают важное социально-психологическое влияние на персонал, формируя настрой на новаторские подходы. Рассматриваемые структуры способствуют повышению конкурентоспособности отдельных фирм и организаций. Более того, научно-технологические парки в определенной мере в отношении тех областей, где они располагаются, являются эффективным инструментом стимулирования локальных точек роста, привлечения регионами финансовых, интеллектуальных и производственных ресурсов для достижения устойчивого и адаптивного синергетического эффекта, что, несомненно, приведет к повышению уровня конкурентоспособности тех или иных территорий и экономик.

Схожесть описанных выше идейных, структурных, правовых принципов построения технопарков и близость культурных особенностей делового общения позволяет говорить о весьма положительных перспективах организации приграничного российско-украинского сотрудничества в экономической и научной сфере на основе трансграничного партнерства путем создания совместных технологических структур. Кроме того, особую актуальность создание совместных технопарков приобрело в связи с образованием Еврорегиона «Донбасс», поскольку открывает более широкие возможности для развития внешнеэкономических связей всех, вошедших в его состав областей. Более того, на наш взгляд, наиболее перспективным в этом плане является организация виртуального (сетевое) российско-украинского технопарка в рамках этого Еврорегиона. Причем в качестве виртуальной площадки для создания подобного технопарка могут послужить как информационные порталы координационно-консультативных органов Еврорегиона, так и государственных органов управления, вошедших в его состав территорий.

Основными положительными моментами в случае создания такого вида технопарка послужит следующее:

- возможность использовать виртуальную площадку технопарка для обеспечения взаимодействия университетов, предприятий и органов власти обеих стран без территориальной зависимости;
- экономия затрат на строительство и содержание физической инфраструктуры;
- экономия затрат, связанных с переездом и проживанием научных кадров;
- эффективное использование глобального научно-экономического сообщества;
- создание обширной среды обмена информации и инновационных технологий.

В конечном итоге, хотим сказать следующее, создание и развитие совместных российско-украинских технопарков превратит их в организационные структуры, которыми они и должны быть по сути, а именно – экономико-инновационную форму привлечения инвестиций и развития производства продукции с высокой добавленной стоимостью, которых так не хватает и в России, и в Украине. Современные технопарки, являются одним из слагаемых национальной инновационной системы, а соответственно и трансрегиональной инновационной системы, способствующих эффективному использованию и наращиванию экономического, и научно-технического потенциала стран. Создание экономико-инновационных технопарков выступает весьма эффективным инструментом реализации конкурентных преимуществ как России, так и Украины, что содействует научно-техническому прогрессу и развитию мирового сообщества в целом.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

1. Официальный сайт Международной ассоциации научных парков <http://www.iasp.ws>.
2. Официальный сайт Общероссийской сети распространения правовой информации <http://www.consultant.ru>.
3. Санатов Д. Модели технологических парков [Электронный ресурс] / Центр стратегических разработок «Северо-Запад». – Режим доступа: <http://www.csr-nw.ru>, свободный.

РЕЗЮМЕ

Сьогодні російські та українські бізнес-співтовариства усвідомили необхідність просування інноваційного співробітництва в якості можливого шляху розвитку економік своїх країн. В якості пріоритетного проекту в цьому напрямку може стати створення спільного трансграничного економіко-інноваційного науково-технологічного парку, резидентами якого будуть виступати як вітчизняні підприємства, так і фірми з України, що дозволить ефективно використовувати і нарощувати економічний, і науково-технічний потенціал обох країн.

Ключові слова: технопарк (технологічний парк), прикордонне співробітництво, інноваційне взаємодія.

РЕЗЮМЕ

В настоящее время российские и украинские бизнес-сообщества осознали необходимость продвижения инновационного сотрудничества в качестве возможного пути развития экономик своих стран. В качестве приоритетного проекта в этом направлении может стать создание совместного трансграничного экономико-инновационного научно-технологического парка, резидентами которого будут выступать как отечественные предприятия, так и фирмы из Украины, что позволит эффективно использовать и наращивать экономический, и научно-технический потенциал обеих стран.

Ключевые слова: технопарк (технологический парк), приграничное сотрудничество, инновационное взаимодействие.

SUMMARY

Recently, the Russian and Ukrainian business communities recognized the need to promote innovation cooperation as a possible way of economic development of their countries. As a priority project in this direction can be the establishment of a joint cross-border economic and innovative science and technology park, the residents of which will act as the Russian enterprises and companies from Ukraine, which will give leverage and enhance the economic, scientific and technological potential of the two countries.

Keywords: technopark / technology park, cross-border cooperation, innovative interaction.

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ СТРУКТУРНОЇ ПЕРЕБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Цумаєва А.С., к.е.н., доц., доцент кафедри технології міжнародних перевезень і логістики Приазовського державного технічного університету (м. Маріуполь)

Економіка України у XXI ст. надзвичайно тісно пов'язана та цілком залежить від стану розвитку світового господарства, від коливань кон'юнктури світових ринків (насамперед, ринків сировини та напівфабрикатів). Посилюють ці процеси – відкритість національної економіки, інтернаціоналізація виробництва та глобалізація світового господарства. Поглиблення економічних зв'язків між національними економіками та зростанням масштабів виробництва безпосередньо стосується сфери зовнішньої торгівлі країни – в основі чого лежить певна структура національного виробництва, спеціалізація країни. Саме тому у XXI ст. для підвищення конкурентоспроможності країни (і перш за все – у світовому економічному просторі) все більшого значення набуває провідна роль держави, виважена та науково-обґрунтована структурна політика, зорієнтована на підтримку національних товаровиробників, захист внутрішнього ринку, дотримання та захист національних економічних інтересів країни. Особливе значення під час впровадження ефективної структурної політики набуває вибір вектора зовнішньоекономічного співробітництва та економічної інтеграції, що, у кінцевому

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

підсумку, визначає спрямованість, спеціалізацію та характер модернізаційних структурних перетворень економіки країни.

Для розробки та впровадження дієвої структурної економічної політики держава має одночасно визначитись з наступними питаннями: як найкраще інтегруватись до світової економіки (з урахуванням національних економічних інтересів); як забезпечити стабільний розвиток національної економіки, захистити національні економічні інтереси, внутрішній ринок і вітчизняного товаровиробника від руйнівних наслідків глобальної конкуренції. Саме тому визначення ролі держави, державно-управлінських механізмів та інструментів, сутності та основних орієнтирів структурної економічної політики набуває для України надзвичайної актуальності. Адже ввід вирішення цього питання, у кінцевому підсумку, залежить економічний розвиток та майбутнє нашої країни у XXI ст.

У вітчизняній економічній науці вагомий внесок у розробку проблематики зовнішньоторговельної безпеки здійснили такі відомі вчені, як: В.М.Гесць, А.А.Чухно, Ю.В.Макогон, О.І.Амоша, С.С.Аптекар, М.Г.Білопольський, С.І.Юрій [1]; Д.С. Покришка, А.В. Єрмолаєв, І.В. Клименко, Я.А. Жаліло та ін. [2]; І.Крупка [3]; О.О. Чорна, О.С. Поджарова, М.В. Дудар [4]; О.В. Чирва [5] та інші.

Натомість, проблематика визначення ролі держави, державно-управлінських механізмів впровадження та реалізації структурної політики в Україні і досі остаточно не визначена, що й обумовлює необхідність написання даної статті.

Метою статті є аналіз ролі держави у розробці нової структурної політики з урахуванням вектора євроінтеграції, визначення основних орієнтирів її впровадження як основи зростання конкурентоспроможності національної економіки України. Відповідно до поставленої мети вирішуються наступні **завдання**:

- визначити основні закономірності формування структури зовнішньої торгівлі в Україні;
- дослідити економічні передумови та основні переваги та ризики входження України до Зони вільної торгівлі з ЄС та приєднання до Митного Союзу з огляду на використання наявних переваг структури національної економіки;
- визначити основні орієнтири структурної модернізації економіки країн ЄС (як орієнтир для впровадження структурної політики в Україні);
- дослідити базові переваги Євроінтеграції України, визначити основні пріоритети перебудови національної економіки України в контексті реалізації євроінтеграційних прагнень нашої країни;
- дослідити пріоритети структурної перебудови національної економіки України в контексті зменшення енергетичної залежності, сприяння розвитку альтернативної енергетики.

Віддзеркаленням структури національної економіки та її спеціалізації є структура зовнішньої торгівлі країни. Україна досить швидко долучилась до глобалізаційних процесів, увійшла до світового торговельного простору. Україна дотримується принципів політики вільної торгівлі, хоча, деякі експерти наголошують, що періодично держава робить спроби застосовувати елементи протекціонізму щодо окремих груп товарів чи послуг. Глобалізація вимагає всезагальної лібералізації зовнішньоекономічних відносин, ці вимоги чітко відображає СОТ. У травні 2008 р. Україна стала членом Світової Організації Торгівлі (СОТ). Тим самим Україна прийняла світові правила ведення торговельно-економічних операцій, визнала необхідність дотримання правил ведення бізнесу, світових стандартів якості товарів і послуг, порядку визначення торговельних спорів тощо. Водночас, входження України до СОТ відбулось за умов збереження сировинної орієнтації виробництва та експорту, збереження залежності української економіки від імпорту енергетичних ресурсів [6].

Загалом визначено, що вступ до СОТ сприяє покращенню експортно-імпоротної діяльності країни. Розглянемо основні статті експорту та імпорту України, зміни які відбулись після вступу України до СОТ, визначимо загальний вплив цих процесів на структуру економіки та на економічну ситуацію в цілому. Станом на 2007 р. перевагу у експорті України мали чорні метали – 40 – 42 %. Загальна структура експорту України на кінець 2007 року була наступною: транспортні засоби – 7 %; сільськогосподарська продукція – 17 %; продукція хімічної галузі – 10 %; машини та обладнання – 10 %. Натомість, за рік до вступу у СОТ обсяги експорту в Україні було збільшено з 77 % до 86 % (на середину 2008 року). Водночас, системні проблеми у розвитку енергетичного сектору в Україні зберігались і до, і після вступу до СОТ [6].

Вступ України до СОТ співпав з початком світової фінансово-економічної кризи, що віддзеркалилась на економіці України вкрай негативно (внаслідок збереження енергетичної залежності та сировинної орієнтації національного виробництва). Починаючи з другого місяця участі України у СОТ спостерігалось зменшення частки експорту чорної металургії до 38 % та хімічної продукції до 7 - 8%. Серед позитивних тенденцій – зрушення у структурі експорту сільськогосподарської продукції, де спостерігалось збільшення до 19 % (в основному, закупівля української сільськогосподарської продукції здійснювалась країнами Європи та Азії). Також, після приєднання України до СОТ товарна структура експорту зросла на 37 %. Після вступу до СОТ Україна отримала певні пільги на продаж сільськогосподарської продукції та відміну квотування на зернові культури (рекордний врожай 2008 р. – 53 млн. тонн зернових). Це створило міцне підґрунтя для експорту сільськогосподарської продукції. В цілому ж, структура експорту України не змінилась. Майже 90 % експортних товарів складають чорні метали, сільськогосподарська продукція, хімічна промисловість, машини та обладнання, транспортні засоби. Саме за рахунок експортного потенціалу (що носить сировинний та напівфабрикатний характер) в Україні формується значна частина доходів до державного бюджету [6; 7].

Ще одним позитивним наслідком вступу України до СОТ став гарантований захист вітчизняних товаровиробників від необґрунтованих антидемпінгових розслідувань, від яких до недавнього часу в Україні несли збитки виробники хімічної промисловості та металургійного комплексу. До вступу у СОТ (до кінця 2007 року) проти України було запроваджено 37 обмежувальних заходів, а на кінець 2009 р. – їх кількість скоротилась. Прогресом є те, що проти України як члена СОТ тепер не будуть висувати необґрунтовані звинувачення та запроваджувати дискримінаційні дії проти українського експорту. Особливо це важливо для хімічної промисловості, що стосується відміни антидемпінгових заходів у експорті азотних добрив, які є однією з базових статей українського експорту (зокрема, до країн ЄС [6; 7]).

Основним стратегічним орієнтиром розвитку національної економіки України, як і будь-якої іншої країни, є забезпечення стабільного макроекономічного зростання у довгостроковій перспективі. Для цього слід визначитись із стратегічними пріоритетами інтеграції, стратегічними пріоритетами структурної перебудови національної економіки.

В цілому, головним питанням на сьогодні для України є питання вибору вектора зовнішньоторговельної інтеграції (а отже, і вектора структурної перебудови національної економіки). На сьогодні такий вибір концентрується у створенні Україною зони вільної торгівлі з ЄС (ЗВТ) та можливості вступу України до Митного Союзу (з Республікою Білорусь, Республікою Казахстан та Російською Федерацією).

Стосовно створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС слід визнати, що основними позиціями експорту України до ЄС є (у %, частка від сукупного експорту до ЄС-27): недорогоцінні метали та вироби з них – 33,2 %; мінеральні продукти – 18,7 %; механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини – 12,4 % (за підсумками 2010 року). Відповідно, основні позиції імпорту в Україну з ЄС були такі: механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини – 20,4 %; продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 19,1 %; Полімерні матеріали, пластмаси та каучук – 9,5 % (за підсумками 2010 року, відповідно) [7].

Серед переваг створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС експерти визнають: необхідність впровадження в Україні європейських стандартів та інструментів активізації економічної активності, дієвих ринкових механізмів та важелів стимулювання та розвитку підприємництва, продовження лібералізації та приватизації; впровадження нових стандартів для товарів та послуг (якості, безпеки, екологічності); впровадження інноваційних технологій – як основи для підвищення конкурентоспроможності національної економіки; покращення доступу України до якісної імпоротної техніки, нових інноваційних технологій, ринків праці тощо. Водночас, слід враховувати і ризики створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, серед яких, насамперед те, що країни ЄС зацкавлені у розширенні ринків збуту своєї продукції та не прагнуть відкривати свої європейські ринки для імпорту з України (ускладнюючи до них доступ шляхом введення різноманітних нетарифних обмежень, стандартів та нормативів (екологічних, фтосанітарних, санітарних тощо)).

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Ймовірно, не витримає конкуренції з європейськими аналогами і українське машинобудування, верстатобудування, аерокосмічна, фармацевтична промисловість та інше високотехнологічне (за українським виміром) виробництво товарів та послуг. Ці сфери та галузі зіткнуться з великим конкурентним тиском, і скоріш за все – обмежать виробництво, що призведе до банкрутства та зростання безробіття. Натомість, слід очікувати значне зростання імпорту європейських товарів на внутрішній ринок України, що ускладнить роботу національних підприємств, продукція яких буде зорієнтована на Дія рівноправного входження України до ЗВТ необхідно здійснити структурну модернізацію національної економіки на засадах інноваційно-інвестиційного розвитку, відродити інвестиційну активність українських суб'єктів господарювання та наблизити законодавство України до законодавства ЄС. Такі вимоги є основою успішного процесу євроінтеграції України.

Стосовно пріоритетності співробітництва між Україною та Митним Союзом (Республіка Білорусь, Республіка Казахстан та Російська Федерація), слід зазначити, що за підсумками 2010 року, у структурі експорту України до РФ основними позиціями товарних груп були наступні (у % у загальному експорті до РФ): несамоходні вагони залізничні або трамвайні для перевезень вантажів по коліях – 12,1 %; нафта або нафтопродукти, одержані з бітумінозних порід (мінералів), крім сирих – 8,4 %; двигуни турбореактивні – 2,9 %; труби та ін. – 2,4 % тощо. У структурі імпорту з РФ до України переважають (у % у загальному експорті до РФ, за підсумками 2010 року): газу нафтові та інші вуглеводні в газоподібному стані – 42,55 %; нафта або нафтопродукти сири, одержані з бітуміних порід (мінералів) – 14,14 %; вугілля кам'яне, антрацит та ін. – 5,43 %; реактори ядерні – 2,74 та ін. Отже, якісна структура експорту України до РФ більш технологічно-зорієнтована, ніж до країн ЄС. Отже, серед переваг пріоритетності налагодження тісного співробітництва між Україною та Митним Союзом – широкий ринок збуту для української готової продукції та продукції з високим змістом доданої вартості, сприяння розширення обсягів виробництва в Україні. Натомість, серед недоліків – низькі вимоги ринків Митного Союзу щодо інноваційності, технологічності українських товарів. Отже, така ситуація консервує стару структуру національного виробництва в Україні, що значно ускладнює можливість здійснення інноваційного прориву, переходу України до нового технологічного укладу, консервує сировинну та напівфабрикатну орієнтованість українського виробництва [7].

Отже, можна зробити висновок, що вибір України на користь Митного Союзу надає нашій країні вагомі переваги на короткостроковому часовому періоді, але консервує стару енергоємну структуру національної економіки, створює загрози для реалізації завдань структурної перебудови на засадах інноваційності у середньо- та довгостроковому періоді. Вибір України на користь створення ЗВТ між Україною та ЄС, навпаки, створює великі ризики для конкурентоспроможності національної економіки на короткостроковому часовому періоді, але стимулює необхідність негайного здійснення кардинальної структурної перебудови, структурної модернізації національної економіки, що, без сумніву, надасть вагомі переваги країні у довгостроковому періоді.

Курс на європейську інтеграцію залишається для України основним стратегічним пріоритетом. Саме дотримуючись цього курсу Україна має шанс подолати технологічну відсталість, залучити іноземні інвестиції та новітні технології, підвищити конкурентоспроможність національного виробництва, у т.ч. за рахунок виходу на світові ринки розвинутих країн світу, на ринки ЄС. Водночас, для отримання Україною позитивного ефекту від інтеграції до ЄС країна має здійснити кардинальні структурні зрушення, кардинально змінити структуру національного виробництва, шляхом збільшення питомої ваги виробництва кінцевої, інноваційно-зорієнтованої продукції, продукції з високим змістом доданої вартості. Тільки за умови реалізації такої структурної політики Україна може сподіватися на успіх та отримати реальні вигоди від реалізації стратегічного курсу на євроінтеграцію.

Для того, щоб в процесі структурної перебудови Україна оптимально використала наявні (обмежені) ресурси, доцільно визначити основні орієнтири структурної перебудови розвинутих країн світу (наприклад, країн ЄС). Таким чином, Україна зможе уникнути зайвих витрат та дотримуватися стратегії, яка у довгостроковому періоді, без сумніву, дасть нашій державі конкурентні переваги.

У післякризовий період в країнах ЄС гостро постало питання про необхідність здійснення структурної перебудови національної економіки, головні орієнтири якої викладені у Стратегії «Європа 2020: стратегія розумного, сталого і всеохоплюючого зростання». Серед основних цілей структурної перебудови країн ЄС до 2020 року визнано:

1. Зростання зайнятості населення до показника як найменше, до 75 % для населення у віці від 20 до 64 роки.
2. Сприяння розвитку наукових досліджень та дослідницько-конструкторських розробок, гарантоване спрямування на ці цілі не менше 3 % від ВВП.
3. Сприяння вирішення питань щодо негативних наслідків зміни клімату та задіяння всіх можливих засобів та важелів для зменшення енергетичної залежності національної економіки країн ЄС. Зокрема, щодо цього напруму було встановлено наступні цілі: шкідливі викиди вуглекислого газу в атмосферу мають бути скорочені на 20 % порівняно з показниками 1990 р., частка поновлюваних джерел енергії повинна бути збільшена до 20 %; загальне споживання електроенергії необхідно скоротити до 2020 року на 20 %. До 2020 р. у країнах ЄС викиди парникових газів мають бути зменшені до рівня 25 % від показників 1990 р.
4. Комплексна підтримка розвитку сфери освіти, сприяння розвитку людського капіталу. Зокрема, до 2020 року у країнах ЄС не менше 40 % населення у віці від 30 – 34 років мають бути з вищою освітою
5. Впровадження державної політики щодо мінімізації бідності, мінімізації проявів соціальної ізоляції найбідніших верств населення. Зокрема, у країнах ЄС передбачено забезпечити зростання добробуту для понад 20 млн. бідного населення [8].

Особливу увагу в країнах ЄС приділяють такому пріоритету структурної перебудови як зменшення енергетичної залежності, у т.ч. шляхом підтримки та розвитку альтернативної енергетики. Зокрема, в країнах ЄС реалізується програма «Розумна енергетика Європи: для стабільного майбутнього». З метою розбудови ефективної та безпечної енергетики передбачається застосування широкого спектру технологій і методів, розвивати та використовувати відновлювальні джерела енергії. Програма передбачає цільове фінансування інноваційних проектів, які сприяють досягненню трьох основних цілей: сприяння енергоефективності та заохочення раціонального використання джерел енергії; розширення використання нових та відновлювальних джерел енергії та заохочення процесів диверсифікації формування та використання джерел енергії; стимулювання підвищення енергоефективності та відновлювальних джерел енергії у сфері транспорту. Основою таких зрушень є підтримка заходів, зорієнтованих на використання та поширення інновацій та «ноу-хау» [9].

Країни ЄС активно популяризують досвід впровадження енергозаощадження та розвитку альтернативної енергетики і на країни, що розвиваються. Отже, Євросоюз намагається зменшити попит на традиційні енергоресурси (нафту, газ) та збільшити на світовому ринку пропозицію енергії, яка виробляється з відновлювальних джерел, що сприяє екологізації виробництва та переходу країн на принципи сталого економічного розвитку. Зокрема, йдеться про реалізацію проекту Desertec, що зорієнтований на розвиток відновлювальної енергетики у Північній Африці та на Близькому Сході для постачання електроенергії у ЄС. За проектом, 13 компаній, у тому числі – Edf, Aegva, Abengoa і Siemens, підписали меморандум про взаєморозуміння з метою створення консорціуму Transgreen, що буде розробляти проект будівництва мережі підводних електрокабелів для постачання електроенергії з Африки до Європи [9; 10].

Стратегія «Європа – 2020» приділяє особливу увагу вирішенню енергетичної проблеми. Серед стратегічних орієнтирів цього напруму – посилення зовнішнього напруму диверсифікації енергетичного ринку ЄС, у тому числі інтеграція енергетичних ринків з країнами-сусідами через механізми Енергетичного співтовариства, за допомогою приведення наявних міжнародних угод (особливо у газовій галузі) у відповідність до правил внутрішнього ринку ЄС, за допомогою укладення нових угод із третіми країнами. Єврокомісія планує розвивати партнерство із ключовими постачальниками і транзитними країнами з метою реалізації єдиного підходу та захисту власних принципів. В країнах ЄС визначено мету зберегти роль ЄС як глобального лідера у низько-вуглецевій енергетиці. Особливу увагу ЄС приділяє низці міжнародних ініціатив з метою забезпечення безпеки розвитку та використання атомної енергетики.

За прогнозами, у розвитку енергетичної інфраструктури ЄС до 2020 р. планується інвестувати понад 1 млрд євро. У програмному документі «Пріоритети енергетичної інфраструктури до 2020 р. і після» йдеться про те, що попит на електроенергію до 2030 р. зросте, щонайменше на 20 %. Імпортна залежність економіки країн ЄС від поставок газу із сучасного рівня (близько 60 %) зросте до 73 – 79 % у 2020 р. і до 81 – 89 % станом на 2030 р. У абсолютних величинах потреби у постачанні додаткових обсягів газу становитиме 144 – 148 млн

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

т зв.е у 2020 р. і 161 – 221 млн т зв.е у 2030 р. [9; 10; 11]. Це, одночасно з поставками газу, потребує й додаткових інвестицій у розвиток енергетичної інфраструктури: розвиток трубопроводів, газових сховищ, впровадження інноваційних технологій вітрової та сонячної енергетики, різних видів альтернативної енергетики.

Стосовно структурної модернізації системи електроенергетики, в країнах ЄС визначено наступні пріоритетні напрями:

- створення мережі вітрових парків у північних морях та її з'єднання з основною енергосистемою країн ЄС;
- об'єднання електричних мереж Південно-Західної Європи з іншою частиною Євросоюзу;
- створення додаткових енергетичних об'єднань між регіональними мережами у Центральній, Східній і Південно-Східній Європі;
- сприяння інтеграції електроенергетичних мереж країн Балтії [8; 10; 11].

Стосовно модернізації газової галузі, в країнах ЄС планується утворити три коридори: «Південний коридор» для поставок у країни ЄС газу з Каспійського регіону; приєднання балтійських країн до газотранспортних мереж Центральної та Південно-Східної Європи; коридор «Північ-Південь» у Західній Європі. У сфері модернізації нафтового сектору передбачається пріоритетний напрям – покращання взаємозв'язків між трубопроводами Центральної і Західної Європи. Важлива роль у постачанні газу до країн ЄС відводиться газотранспортній системі України, що потребує її технічної модернізації та інноваційного оновлення.

Одним із найважливіших, пріоритетних напрямів нової енергетичної політики ЄС є розвиток альтернативної енергетики, освоєння альтернативних джерел енергії, широке використання відновлювальних джерел енергії (у т.ч. енергії сонця, вітру, гідроелектрична, геотермальна, біологічна енергія тощо). У 2010 р. Єврокомісія опублікувала доповідь «Стисла характеристика поновлюваної енергетики», згідно з якою на відновлювальні джерела у ЄС припадало понад 67 % усіх введених в дію у 2009 р. потужностей з вироблення електроенергії (у 2008 році – 57 %). Отже, темпи освоєння альтернативної енергетики щороку збільшуються. За даними Євростату, у 2008 р. відновлювальні джерела забезпечили 10,3 % споживання енергії у ЄС (9,7 % у 2007 р. і 8,8 % у 2006 р.). Найбільшу роль відновлювальна енергетика відіграє у Швеції (44,4 %), Фінляндії (30,5 %), Латвії (29,9 %), Австрії (28,5 %) і Португалії (23,2 %) [9; 11].

Передбачено, що до 2050 року відновлювальна енергетика буде переважати у системі енергетичного забезпечення ЄС і становитиме понад 85 %. Для досягнення означеної мети необхідно прискорити розвиток відновлювальної енергетики, у т.ч. шляхом забезпечення вільного доступу до мереж, державної підтримки досліджень і інноваційних розробок, адаптацію стаціонарних енергомереж до освоєння та прийняття електроенергії з відновлювальних джерел. У масштабі ЄС впроваджено систему пільгових тарифів на електроенергію з відновлювальних джерел, а саме так звані «початкові» тарифи, «зелені тарифи», які стимулюють створення нових потужностей відновлювальних джерел та їх швидке освоєння та масову експлуатацію.

Для прискорення процесів структурної модернізації економіки України розвиток та освоєння альтернативної енергетики набуває одного з пріоритетних значень. Так,

Великий потенціал для України має інтенсивний розвиток та використання енергії біомаси, що може конвертуватися у технічно зручні види палива або використовуватись для одержання енергії шляхом термохімічної (спалювання, піроліз, газифікація) і (або) біологічної конверсії. Сировиною для цього є деревинні й інші рослинні та органічні відходи, у т.ч. міське сміття, відходи тваринництва й птахівництва. При біологічній конверсії кінцевими продуктами є біогаз і високоякісні екологічно-чисті добрива, що має особливе значення для екології, вирішує проблему утилізації шкідливих відходів.

Особливою сферою впровадження ВДЕ є застосування біопалива на транспорті. Основними видами такого пального є біоетанол та біодизель. Біоетанол – це спирт, який виробляється з цукрової тростини, буряка, зерна, целюлози тощо. Етанол, здебільшого, виробляється з кукурудзи та цукрового буряка (що у достатній кількості виробляється Україною). Витрати на виробництво етанолу в різних регіонах залежать від типу сировини й технології переробки, а також витрат на оренду землі, оплату праці тощо.

Біодизель – хімічно модифікована олія, найчастіше – це метилові ефіри жирних кислот з рапсу та сої. В Америці в цьому виробництві найбільш використовується соя, у Європі – рапс. До того ж, сировину для країн ЄС поставляє і Україна. Тому доцільно побудувати в Україні заводи з переробки рапсу, а не постачати на світові ринки виключно сировину (до того ж, рапс дуже виснажує родючість землі). На сьогодні, частка етанолу та біодизелю складає трохи більше 1% від загального обсягу транспортного пального, що споживається у світі. Найбільших успіхів у цій сфері досягли Бразилія та США. До країн, де інтенсивно розвивається виробництво етанолу належать країни ЄС, Австралія, Китай, Індія та ін. Що стосується біодизелю, то його найбільшими виробниками є США, Німеччина, Франція, Італія [11].

Розвиток біоенергетики є надзвичайно перспективним напрямом освоєння альтернативної енергетики. Йдеться про використання залишків сільгоспкультур, зокрема, соломи, дров та відходів деревини, торфу, твердих побутових відходів тощо. З цієї сировини виробляють біогаз, паливний етанол та біодизельне пальне. Загальний обсяг інвестицій у розвиток біоенергетики складе до 2030 року близько 12 млрд. грн. Адже біомаса – це найстаріша форма відновлюваної енергії. Однак використання біомаси має негативні і позитивні сторони. З одного боку при спалюванні виділяються токсичні гази, а земля не доотримує органічних добрив, а з іншого боку сільськогосподарські та інші відходи утилізуються і виробляється енергія. Серед нетрадиційних методів освоєння альтернативної енергетики – видобуток та утилізація шахтного метану (запаси якого має Україна у достатній кількості). Перспективним є й використання природного газу з малих родовищ, газоконденсатних родовищ і попутного нафтового газу для виробництва електроенергії і теплоти. Обсяги видобутку цих ресурсів на 2030 рік оцінюються у 830 тис. у.п. Найвищими темпами у світі розвивається вітроенергетика. За різними оцінками, щорічні темпи її зростання складають від 25 % до 50 %. Високі темпи розвитку вітроенергетики пояснюються тим, що для її властиві невеликі капіталовкладення, простота виробництва вітрової електроенергетики. Світовими лідерами із застосування енергії вітру є США, Німеччина, Нідерланди, Данія, Індія. У багатьох країнах виникла нова галузь – вітроенергетичне машинобудування. Досить швидкими темпами (від 17 % до 33 % на рік) поширюється у світі використання сонячної енергії. Вона використовується, в основному, для виробництва низькопотенціального тепла для комунально-побутового гарячого водопостачання та теплопостачання. Переважно, для виробництва сонячної енергії використовуються плоскі сонячні колектори. Їх загальносвітове виробництво становить не менше 2 млн м кв на рік, а виробництво низькопотенціального тепла за рахунок сонячної енергії вже досягло 5·10⁶ Гкал. Однак, суттєвою перешкодою щодо розвитку сонячної енергетики є висока ціна фотоелектричних батарей та їх висока ціна (що визначається високою ціною кремнієвих пластин). Кремній – основний матеріал для виробництва фотоелектричних пристроїв. Сьогодні у світі виробляється понад 30 тис. т полікристалічного кремнію. Технології виробництва «сонячного» кремнію та фотоелектричних батарей вдосконалюються, а отже, зростають й обсяги виробництва фотоелектричних модулів. Загальною ознакою розвитку ВДЕ є постійне зниження собівартості альтернативної енергії, що виробляється, завдяки удосконаленню інноваційних технологій. Так, собівартість 1 кВтг електроенергії, що виробляється з відновлювальних джерел, з 1980-х років до теперішнього часу зменшилась з 0,38 дол. США до 0,03 – 0,035 дол. США. Водночас, для електроенергії, що виробляється за рахунок природного газу, відповідний показник збільшився з 0,015 дол. до 0,055 дол. США [11].

Інвестиції у розвиток альтернативної енергетики з кожним роком зростають і станом на 2011 р. вони становили вже чверть усіх світових інвестицій у розвиток енергетичної галузі. Такі тенденції слід врахувати й Україні в процесі структурної перебудови національної економіки та її енергетичного сектора – як основи для зменшення енергоємності національного виробництва. Для прискорення освоєння альтернативної енергетики в Україні необхідно удосконалити процеси планування й ліцензування, технічного та інформаційного супроводження ринку альтернативної енергетики. Складовою цього процесу є й ліквідація монополії на ринку енергетичних ресурсів. Нові (альтернативні) енергетичні технології, що швидко розвиваються сьогодні здатні забезпечити вагомий структурний зрушення на рівні національної економіки, забезпечити сталий економічний розвиток. Такі тенденції та орієнтири структурної перебудови економіки визнані у країнах ЄС та є визначальними для практичного впровадження в Україні в контексті євроінтеграції та наближення нашої країни до

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

стандартів соціально-економічного розвитку провідних країн світу.

Висновки

Для України надзвичайно актуальною залишається проблема підвищення конкурентоспроможності та віднайдення гідного місця в системі міжнародного поділу праці, на світових ринках готових та інноваційних товарів та послуг. Невідомою умовою цього є розробка та впровадження дієвої структурної політики, зорієнтованої на впровадження структурно-інноваційних зрушень, імпортозаміщення, зниження енергоємності виробництва та на реорганізацію енергетичного сектора, розвиток альтернативної енергетики тощо. Надзвичайно важливо, щоб спрямованість структурної трансформації економіки України відповідала орієнтирам розвинутих країн світу, у т.ч. країн ЄС. Це дозволить Україні заощадити час, матеріальні та фінансові ресурси, капітал та інвестиційні ресурси в процесі соціально-економічного розвитку та реалізації своєї інтеграційної прагнень. Стратегічними пріоритетами структурної перебудови національної економіки України у XXI ст. є всебічний розвиток людського капіталу, перехід національного виробництва до сталого типу розвитку. Невідомою складовою цього процесу є впровадження структурно-інноваційних зрушень, оптимізація використання наявних в країні ресурсів, перехід до енергозаощадження та використання альтернативної енергетики, що зменшує шкідливий вплив сучасного виробництва на навколишнє природне середовище, дозволяє перейти до сталого економічного розвитку.

Реалізація структурної перебудови економіки потребує розвитку експортного потенціалу національного виробництва та зменшення імпортозалежності. Для цього Україна має оптимально використати потенціал зовнішньоторговельного співробітництва з країнами ЄС щодо створення зони вільної торгівлі (ЗВТ) та потенціал налагодження ефективного співробітництва у межах Митного Союзу (з Республікою Білорусь, Республікою Казахстан та Російською Федерацією), надаючи перевагу національним економічним інтересам. Головним пріоритетом у налагодженні ефективної зовнішньоторговельної діяльності для України має стати збільшення питомої ваги виробництва готової продукції та продукції з вою доданою вартості, курс на зростання обсягів виробництва інноваційної продукції, інноваційних товарів та послуг. Особливу увагу держава має приділити зменшенню імпоротної залежності національної економіки від енергетичних ресурсів та захисту національного внутрішнього ринку від дешевих імпортних товарів споживчого призначення. Для цього в Україні необхідно налагодити національне виробництво товарів, що забезпечують внутрішній споживчий попит домашніх господарств та активізувати реформи у енергетичній сфері, у т.ч. активно розвивати альтернативну, відновлювальну енергетику, що у свою чергу, сприятиме переходу України до сталого економічного розвитку.

Поряд з вищезазначеним, невідомою складовою успішної структурної модернізації України є лібералізація економіки; ліквідація монополізму та підтримка конкурентоспроможності (насамперед, у стратегічно-важливих для стабільного розвитку країни сферах) у енергетиці, ЖКГ, промисловості, агропромисловому виробництві тощо. Особливе значення для здійснення структурної перебудови національної економіки набуває її інфраструктурне забезпечення, у т.ч. всебічний розвиток транспортно-транзитної, інформаційної, комунікаційної, інноваційно-інвестиційної інфраструктури країн тощо. Поряд з цим, для успіху структурної перебудови в країні слід подолати корупцію; налагодити прозору систему державного управління та прийняття державно-управлінських рішень; залучити громадськість до обговорення, прийняття управлінських рішень щодо стратегічного бачення та конкретних завдань реалізації структурних реформ; налагодити ефективну співпрацю між громадськістю, публічною владою, бізнесом в процесі реалізації завдань структурної перебудови економіки України.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: монографія / О.І.Амоша, С.С.Аптекарь, М.Г.Білопольський, С.І.Юрій та ін. – ІЕП НАН України, ТНЕУ МОНМС України. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2011. – 848 с.
2. Модернізація України – наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: НІСД, 2011. – 432 с.
3. Крупка І. Порівняльний аналіз основних інструментів зовнішньоторгівельної політики в умовах глобалізації / І. Крупка // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – №19. – С.335 – 351.
4. Чорна О.О., Поджарова О.С., Дудар М.В. Політика імпортозаміщення та стимулювання інвестицій в Україні / О.О. Чорна, О.С.Поджарова, М.В. Дудар // Академічний огляд. – 2011. – № 2 (35). – С. 185-190.
5. Чирва О. В. Необхідність зміни структури промислового комплексу України за технологічними Укладами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010_2_1/007-010.pdf
6. Офіційний сайт Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wto.org>
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Офіційний сайт Європейської Комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu>
9. Статистична служба Європейського союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
10. Innovation Union Scoreboard 2011. – European Union, Belgium, 2012. – 101 p.
11. Science, technology and innovation in Europe – 2012 edition. – European Commission, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012. – 143 p.

РЕЗЮМЕ

У статті визначені стратегічні орієнтири структурної перебудови економіки України з урахуванням перспектив реалізації євроінтеграційних пріоритетів розвитку. Визначено оновні закономірності формування структури зовнішньої торгівлі України, перспективи та ризики приєднання України до зони вільної торгівлі з ЄС та до Митного Союзу з урахуванням національних економічних інтересів нашої держави. Велика увага приділена питанню модернізації енергетичного сектора, розвитку альтернативної, відновлювальної енергетики як базової умови зниження енергетичної залежності та складової структурної перебудови економіки України.

Ключові слова: структурна перебудова, модернізація, державне регулювання, зона вільної торгівлі з ЄС, Митний Союз, національні економічні інтереси, енергетичний сектор, відновлювальна енергетика, Україна.

РЕЗЮМЕ

В статье определены стратегические ориентиры структурной перестройки экономики Украины с учетом перспектив реализации евроинтеграционных приоритетов развития. Определены основные закономерности формирования структуры внешней торговли Украины, перспективы и риски присоединения Украины к зоне свободной торговли с ЕС и к Таможенному Союзу с учетом национальных экономических интересов нашей страны. Большое внимание уделяется вопросу модернизации энергетического сектора, развитию альтернативной, возобновляемой энергетики как базового условия снижения энергетической зависимости и составляющей структурной перестройки экономики Украины.

Ключевые слова: структурная перестройка, модернизация, государственное регулирование, зона свободной торговли с ЕС, Таможенный Союз, национальные экономические интересы, энергетический сектор, возобновляемая энергетика, Украина.

SUMMARY

In the article are defined the strategic orientation of economic restructuring in Ukraine with the perspectives of the development priorities of European integration. The main regularities of structure formation of Ukraine's foreign trade, the prospects and risks of joining Ukraine a free trade area with the EU and the Customs Union with the national economic interests of our country. Much attention is paid to the modernization of the energy sector, the development of alternative, renewable energy as a basic condition for reducing energy dependence and economic restructuring Ukraine.

Keywords: restructuring, modernization, state regulation, a free trade zone with the EU, Customs Union, national economic interests, energy sector, renewable energy, Ukraine.